

T&T KLASSIEKEN / VERTAALDE TEKSTUITGAVEN

Middeleeuwen

Karel en Elegast

Beatrijs

Lanseloet van Denemarken (gevolgd door die Hexe)

Mariken van Nieumeghen

Lanceloet en het hert met de witte voet

Elckerlijc

Esopet

Esmoreit / Lippijn

Roelandslied

Tprieel van Troyen

Van den vos Reynaerde

Vijf sotternieën

Gloriant (gevolgd door De buskenblaser)

Floris ende Blancefloer

Renout van Montalbaen [De vier heemskinderen]

De borchgravinnen van Vergi

Esbatement van den appelboom

De reis van Sint Brandaan

Theophilus

Zeventiende eeuw

G.A. Bredero, De klucht van de koe

G.A. Bredero, Spaanschen Brabander

G.A. Bredero, De klucht van de meulenaer

G.A. Bredero, Sijmen ondersoeticheyd

P.C. Hooft, Warenar

J. Cats, Het Spaans heidinetje

J. v.d. Vondel, Gijsbrecht van Amstel

J. v.d. Vondel, Joseph in Dothan

VAN KLASSE (18e t/m 20e eeuw)

Proza van Klasse, bloemlezing 18e/19e eeuw

P. Langendijk, Het wederzijds huwelijksbedrog

P. Langendijk, Don Quichot op de bruiloft van Kamacho

A.C.W. Staring, Jaromir / Marco

E.J. Potgieter, Jan, Jannetje en hun jongste kind

J.J. Slauerhoff, De laatste reis van de Nyborg

Kijk voor het actuele aanbod en het plaatsen van uw
bestelling op www.taal-teken.nl

G.A. BREDERO

SPAANSCHEN
BRABANDER

DEEL ORIGINELE TEKST EN
VOLLEDIGE VERTALING

Tekstverzorging en vertaling

Hessel Adema

UITGEVERIJ TAAL & TEKEN

TER INLEIDING

Bredero en zijn tijd

Bredero werd op 16 maart 1585 in Amsterdam geboren; hij woonde in zijn jeugd jaren in de Nes, in die tijd een drukke straat in het centrum van de stad. In de jaren na Bredero's geboorte nam Amsterdam snel in omvang en betekenis toe omdat de belangrijke havenstad Antwerpen in 1585 door de Spanjaarden werd veroverd. De haven werd geblokkeerd en veel rijke kooplieden, maar ook arme avonturiers verhuisden naar het noorden en maakten Amsterdam tot een druk en bruisend handelscentrum. In ongeveer vijftig jaar nam de bevolking toe van 50.000 tot 200.000 zielen.

In tegenstelling tot veel letterkundige tijdgenoten heeft Bredero geen 'geleerde' opvoeding genoten. Naar eigen zeggen was hij maar een eenvoudige Amsterdammer die 'slechts een weinig kinds-school-frans in het hoofd rammelde'. Hij kon dus niet de - in de Renaissance zo geprezen - Griekse en Romeinse literatuur in de oorspronkelijke taal bestuderen. Hierdoor is hij zowel in de keuze van zijn onderwerpen als in zijn taalgebruik en vormgeving eenvoudiger gebleven dan de meeste andere schrijvers van zijn tijd. Bredero heeft dit zelf wellicht als een tekort gevoeld, voor ons heeft het echter zeer lezenswaardig werk opgeleverd dat vrij is gebleven van gekunstelde hoogdravendheid.

Helaas is de omvang van zijn werk niet zeer groot: hij stierf in augustus 1618 op 33-jarige leeftijd aan een longontsteking.

De Spaanschen Brabander

Bredero voltooide de *Spaanschen Brabander Jerolimo* in april 1617, maar het blijspel verscheen in 1618 voor het eerst in druk. In de tussenliggende periode is het vrijwel zeker een aantal malen opgevoerd in de *Duytsche Academie*.

Bredero laat het stuk spelen rond 1575; hoogstwaarschijnlijk om te voorkomen dat nog levende stadgenoten zich persoonlijk aangesproken en beledigd zouden kunnen voelen. Veel van de door hem beschreven omstandigheden en gebeurtenissen beschrijft hij echter wel degelijk uit eigen ervaring. De grote toeloop van vreemdelingen en de door Bredero fel aangevallen 'bewuste' bankroetiers passen bij de sterke groei die Amsterdam na 1585 doormaakte. Als bron voor zijn blijspel heeft Bredero de Spaanse schelmenroman '*Lazarillo de Tormes*' gebruikt. Van dit boek bestond vanaf 1579 een Nederlandse

EERSTE BEDRIJF

EERSTE TONEEL

JEROLIMO

- t'Is wel een schoone stadt, moor 't volcxken is te vies:
In Brabant sayn de liens ghemaynljick exkies
In kleeding en in dracht, dus op de Spaansche mode,
Als kleyne Konincxkens of sienelaycke Goden.
- 5 O Kaserlajcke stadt Hantwerpen groot en rijck,
Ick gheloof nau dat de Son beschaynt uwes ghelajck,
In abondancy van sleyck, in schoonheyt van landouwen,
In Karcken triumphant, in devote Kloosters, en modeste ghebouwen,
In muragie masieft, vol alles, van rekreatie geboomt,
- 10 In kayen en in hoyen, woorlangskens dat hem stroomt
De Large revier, het water van den Schelde,
En supporteert tot over Meyr. Datte kick ou eenskens vertelde
Mayn avontuurkens met de dochterkens inde baar
Betteken en Mayken, en met haar nicht schoon Klaar,
- 15 Die over straat trip trap, en met sulcken ghetepel gaat
Damen her jugeert, en estimeert voor't stootje vande lepelstraat
En vande Venus-buurt: 'tsoch say saijn wel gracelajck.
De Gouverneur van't slot die minden haar wel dwaselajck,
't Was sulcken waperkaack een, g'en hebt ou leven.
- 20 Hoe dickwils heeft hy haar een keurs en een vorschoot ghegeven
Voor een bay-slopen. Wa was e kick oock amoureux
Op Annete de Tournay, en Janneken de geus.
O 'tis een gallant goeyken, 't saijn kordyale Princessen,
Sy braveeren de Waerelt in ambitjeuse grandessen.
- 25 En hadde kick met hoor niet alleghere ghebancketeert,
'k En had t'Handwerpen niet so schandelajck ghefalgeert.
'k Was daar in goeyen stoot, ick had wel tseventich paar mouwen,
En majjn Krediteurs lieten may niet dan de dese houwen,
En voort gaf e kick hoor al het goeyken damen was vertrouwt
- 30 Van majjn ghebuurkens hier t'Amsterdam. Ick kick vreesde voor de Schout
Want ick docht ist sake dat zijt hem ansigghen,
So sal hy mijn op Steen of inde Stock doen ligghen:
Ick ben liever inde harmonieuse melodive vogle sangh,
Als inde odieuse stinckende boeyens en ys're klangh.
- 35 En so verren mayn ghebuurkens may om 'thoore spreken,
Soo sal ick hoor wel een leugen of een treusneus inde handen steken.

EERSTE BEDRIJF

EERSTE TONEEL

Jerolimo Rodrigo (op straat)

JEROLIMO

- Amsterdam is wel een mooie stad, maar het volk gaat slecht gekleed.
In Brabant wordt door vrijwel iedereen meer aandacht besteed
Aan kleding en uiterlijk; men draagt de laatste Spaanse mode
En loopt rond als kleine koninkjes of zichtbare goden.
- 5 O, keizerlijke stad Antwerpen*, zo groot en rijk!
Volgens mij is geen stad op aarde aan u gelijk.
Wat betreft de overvloed aan vruchtbare klei en prachtige landouwen,*
De indrukwekkende kerken, vrome kloosters en statige gebouwen,
De sterke muren van het bolwerk, alles met struiken en bomen omzoomt;
- 10 De kaden en havenhoofden, waarlangs het water stroomt
Van de brede rivier, het water van de Schelde,
Dat zelfs langs het Meir-plein spoelt. 't Zou aardig zijn als ik u eens vertelde
Hoe ik voor de meisjes in herberg De Beer ben gezwicht.
Betteke en Maayke, en de mooie Klaar, hun nicht,
- 15 Die zo kittig trippelt en zo uitdagend over straat gaat
Dat ze beschouwd wordt als 't lekkerste hapje van de Lepelstraat
En de rest van de rosse buurt. Tsjonge, wat hebben ze een gratie.
De gouverneur van het slot werd bijna gek van adoratie:
't Was zo'n oude rokkenjager, zo zie je ze zelden in je leven.
- 20 Hoe vaak heeft hij ze niet een jurk en een schort gegeven
Voor een nacht plezier. En o, wat werd ik ook amoureuus
Van Annette de Tournay en Janneke de Geus.
O, 't is een frivool volkje, 't zijn ruimdenkende prinsessen;
Ze dagen de hele wereld uit met hun verleidelijke grandesse.
- 25 Al mijn geld heb ik er met hen doorgejaagd. Als ik rustig aan had gedaan,
Was ik in Antwerpen niet zo schandelijk failliet gegaan.
Ik was daar in goeden doen: ik had wel zeventig paar losse mouwen,
Maar van mijn schuldeisers mag ik alleen deze nog als de mijne beschouwen.
Ik gaf ze bovendien alle goederen die mij waren toevertrouwd
- 30 Door mijn burens hier in Amsterdam: zo bang was ik voor de schout.
Want ik dacht, als de schuldeisers zich bij hem beklagen gaan,
Zal hij me in de gevangenis werpen of in 't voetblok slaan.
En natuurlijk hoor ik liever het vogelgezing in de vrije natuur,
Dan dat ik geketend in de gevangenis mijn daden bezuur.
- 35 En als mijn burens vragen waar hun bezittingen zijn gebleven,
Dan zal ik ze wel een leugentje vertellen of een kleinigheid geven.

* 5: *Antwerpen* was tot 1585 een zeer belangrijke havenstad.

* 7: *landouwen*: akker, vruchtbaar land

- Ick heet nu bekans een maant of wa meer ghehadt.
 Hier sayn veel goeyen liens in dese stadt,
- 40 Die op goedt vertrouwen haar goeyken laten bewaaren
 Aan andere, die asse kick daar achter uyt mee vaaren:
 Want ofmen schoon de liens (ghelayck hier staat) al siet,
 Men ken daarom haar hert noch qualiteyten niet:
 ‘t Is tijdt da wy die bot-muylen, die huybens wat fatsonneeren:
- 45 Men moet haar altemets een spelleken en een kluchtken leeren
 Moor wat? ke ne gheen rust, ‘ken magh niet paysibel “staan.
 Zemers, ben ick rayck so moet mayn goeyken wel in viesibel “gaan.

TWEEDE TONEEL

ROBBEKNOL

- So lang als ick ghewondt was, en om ‘thóóft de doeck hadt,
 So kreeg ick altijts wat om Gods-wil vande goe-luy, as ick badt:
 Maar nou sy mijn ghesont sien, en mijn ghenesing vermercken,
- 50 Nou ist; God helpje jy luye bedelaar, gaat wercken,
 Jy bint jong en wel te pas; hy doet sondt die jou wat deelt,
 Vermits zijn malle barmherticheyt de rechte armen ontsteelt.
 Wat raat dan? steelen en wil ick niet, daar steectme of de wallich,
 Al ist een aardighe kunst, sy helpter miester ande gallich.
- 55 Dienen dat waar een ding, so had ick de besorghde kost,
 So waar ick vande straat, en van’t leegh-gaan verlost.
 Was’er maar een rijck heerschap ick woud’ hem garen dienen.
 Gants lyden watte quasten heeft die joncker ansen bienen,
 Hoe is hy uyte streken, hy is wel verguldt met dat gheweer.

JEROLIMO

- 60 Hoort manneken, soecktege een meester?

ROBBEKNOL

Ja ick waarlijck mijn Heer.

JEROLIMO

Wel komt hier by-men, ick sal ou van alles wel versorghen:
 Ick twyfel niet of ghy hebt een goey gebeken gesproken vande morgen:
 Want ons Heer heet ou verleent een goey meester an mijn.

- Ik heb hun spulletjes nu ruim een maand in mijn bezit gehad.
Er zijn veel goedgelovige mensen in deze stad
- 40 Die in goed vertrouwen anderen het beheer geven over hun zaken,
En dan, net als ik, zich daarmee uit de voeten maken.
Want zoals hier op het toneel op dit schild te lezen staat: Al ziet
Men de mensen, men kent daarom hun hart en karakter nog niet.
‘t Wordt tijd dat wij die stommeriken, die uilen, eens wat fatsoeneren:
- 45 Men moet ze zo nu en dan te grazen nemen en een lesje leren.
Maar kom! Ik moet in actie komen, ik moet op mijn hoede zijn,
Want de rijkdom die men mij toeschrijft, is immers maar schone schijn.
[Jerolimo verlaat het toneel]

TWEEDE TONEEL

Robbeknol, Jerolimo verschijnt iets later (op straat)

ROBBEKNOL

- Zo lang ik gewond was en een doek om ‘t hoofd droeg,
Kreeg ik altijd wel een aalmoes als ik de mensen erom vroeg;
Maar nu ze zien dat ik gezond ben en mijn genezing bemerken,
- 50 Nu is ‘t van: Ga weg, luie bedelaar, ga toch werken!
Je bent jong en welgeschapen; het is een schande jou wat te geven,
Want dat gaat ten koste van armen die echt van aalmoezen moeten leven.
Wat nu gedaan? Stelen wil ik niet, dat is iets waar ik van walg.
‘t Is misschien wel aardig werk, maar het brengt je aan de galg.
[Jerolimo komt op terwijl Robbeknol praat]

- Een baantje zou een mogelijkheid zijn, dan was ik zeker van de kost,
- 55 En bovendien was ik dan van die leegloperij op straat verlost.
Was er maar een rijk heerschap, ik zou me graag voor een betrekking lenen.
Verdraaid, wat draagt die jonker ‘n vreemde kwasten aan zijn benen.
Wat loopt hij er fraai uitgedost bij, met die degen lijkt hij net een echte heer.

JEROLIMO

- 60 Hoor eens, manneke, zoek je een meester?

ROBBEKNOL

Jazeker, meneer.

JEROLIMO

Wel, kom bij mij in dienst, ik zal voor je natje en droogje zorgen.
Je hebt vast en zeker een mooi gebedje gezegd vanmorgen,
Want onze lieve Heer heeft je in mij een goede meester gegeven.